

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- De vakinhoudelijke argumenten waarvan sprake is in de algemene regel 3.3 moeten voor het vak geschiedenis en staatsinrichting afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijk verantwoorde publicaties.
- Indien in een antwoord 'voorbeeld van een juist antwoord' staat, bevat het antwoord **voorbeelden** van juiste antwoorden. Het is **geen** opsomming van alle denkbare juiste antwoorden.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

HISTORISCH OVERZICHT EN STAATSINRICHTING VANAF 1848

Nederland (1848-1914)

- 1 maximumscore 1**
1848
- 2 maximumscore 1**
Uit het antwoord moet blijken dat volgens de historica koning Willem II door de uitbraak van revoluties/door de onrust in andere Europese landen gedwongen werd om akkoord te gaan met de grondwetswijziging.
- 3 maximumscore 1**
Uit het antwoord moet blijken dat in de nieuwe Grondwet (van 1848) de macht van de koning beperkt werd (of een voorbeeld daarvan) (en dat wilde hij niet).
- 4 C**
- 5 maximumscore 1**
Uit het antwoord moet blijken dat liberalen een zo klein mogelijke rol van de overheid willen (terwijl sociale wetten juist meer overheidsbemoeienis inhouden).
- 6 maximumscore 2**
Voorbeelden van juiste antwoorden zijn (twee van de volgende):
  - de Armenwet
  - de Ongevallenwet
  - de Woningwet
  - de Leerplichtwet
  - de Arbeidswet

per juist antwoord 1
- 7 maximumscore 1**
Eerst 3, dan 2 en ten slotte 1.

Opmerking

Er is maar één juiste volgorde.

Vraag	Antwoord	Scores
8	maximumscore 1 Uit het antwoord moet blijken dat het gaat over de uitbreiding van het kiesrecht (of een voorbeeld daarvan) / het Caoutchoucartikel.	
9	maximumscore 1 feminisme <i>Opmerking</i> <i>Voor een omschrijving van feminisme mag geen scorepunt worden toegekend.</i>	
10	maximumscore 2 Voorbeelden van juiste antwoorden zijn: Uitspraak 1 is gedaan door (Abraham) Kuyper / (Guillaume/Willem) Groen van Prinsterer. Uitspraak 2 is gedaan door (Pieter Jelles) Troelstra / (Ferdinand) Domela Nieuwenhuis. Uitspraak 3 is gedaan door (Johan) Thorbecke / (Cort) van der Linden.	
	indien drie antwoorden juist	2
	indien twee antwoorden juist	1
	indien minder dan twee antwoorden juist	0

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)

- 11 **maximumscore 2**
Voorbeeld van een juist antwoord is:
- De propagandaboodschap is dat de Duitse soldaten genadeloos en wreed zijn / zich schandelijk gedragen / onschuldige mensen doden 1
  - want een Duitse soldaat valt een vrouw aan / op de achtergrond zijn soldaten instemmend aan het toekijken / in de titel is het woord 'heldhaftigheid' ironisch/sarcastisch bedoeld 1
- Opmerking*
Alleen als na het noemen van een juiste propagandaboodschap gericht tegen Duitsland een juist, bijpassend onderdeel uit de bron volgt, wordt het tweede scorepunt toegekend.
- 12 **C**
- 13 **maximumscore 1**
Uit het antwoord moet blijken dat het artikel de neutraliteit van Nederland kon aantasten.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 D

15 **maximumscore 1**

Uit het antwoord moet blijken dat het hier gaat om de (mislukte) revolutiepoging van Troelstra (in november 1918).

16 **maximumscore 1**

Uit het antwoord moet blijken dat vrouwen tijdens de Eerste Wereldoorlog hadden laten zien dat zij net zo geschikt waren als mannen voor zogenaamde 'mannenberoepen' / dat zij het werk van mannen met succes hadden overgenomen.

Het Interbellum (1918-1939)

---

17 C

18 A

19 **maximumscore 2**

Uitspraak 1 was wel een direct gevolg van het Dawesplan.
 Uitspraak 2 was niet een direct gevolg van het Dawesplan.
 Uitspraak 3 was niet een direct gevolg van het Dawesplan.
 Uitspraak 4 was niet een direct gevolg van het Dawesplan.

indien vier antwoorden juist	2
indien drie antwoorden juist	1
indien minder dan drie antwoorden juist	0

20 C

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- Overeenkomst tussen het fascisme en het nationaal-socialisme (één van de volgende): 1
  - (extreem) nationalistisch
  - (extreem) rechts
  - anti-democratisch / anti-parlementair
  - autoritair / dictatoriaal / één leider
  - persoonsverheerlijking
  - militaristisch / verheerlijken van geweld
  - totalitair
  - anti-communistisch/anti-socialistisch / anti-liberaal
- Verschil: het fascisme is (in beginsel/aanvankelijk) niet/minder racistisch/antisemitisch, maar het nationaal-socialisme wél / het fascisme gaat uit van corporatisme, maar het nationaal-socialisme gaat minder/niet uit van corporatisme 1

Opmerking

Alleen als bij het verschil de juiste tegenstelling wordt aangegeven, wordt 1 scorepunt toegekend.

22 maximumscore 1

concentratiekampen

Opmerking

Voor het noemen van vernietigingskampen mag geen scorepunt worden toegekend.

23 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- De propagandaboodschap is dat Hitler een goede/inspirerende leider is / het is een romantisch schilderij waarin Hitlers optreden wordt geïdealiseerd in een klassieke/realistische stijl, 1
- want het publiek kijkt/luistert (aandachtig) naar Hitler / Hitler straalt (door zijn pose) gezag/leiderschap uit 1

Opmerking

Alleen als na het noemen van een juiste propagandaboodschap een juist, bijpassend onderdeel uit de bron volgt, wordt het tweede scorepunt toegekend.

Door de tijd heen

---

24 maximumscore 2

Eerst 5, dan 3, daarna 1, vervolgens 2 en ten slotte 4.

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)

---

25 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Rotterdam 1
- Nederland moest capituleren door deze gebeurtenis, omdat dit bombardement de overmacht van het Duitse leger/de Duitse luchtmacht aantoonde / omdat er nog meer soortgelijke bombardementen dreigden te komen (waar Nederland zich niet tegen kon verdedigen) 1

26 maximumscore 1

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn (één van de volgende):

- Er was sprake van een verrassingsaanval.
- Er werd in korte tijd grondgebied veroverd.
- Tanks leidden de aanval (ondersteund door infanterie en vliegtuigen).
- Er werd gebruik gemaakt van parachutisten (achter het front).

27 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat veel van deze directeuren collaborateurs waren, omdat zij producten verkochten/diensten verleenden aan de Duitsers/de vijand/de Duitse oorlogvoering.

28 maximumscore 1

De uitspraak is van a (= koningin Wilhelmina), om te vechten tegen 2 (= de Duitsers in Europa).

Opmerking

Alleen als beide onderdelen juist zijn, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

29 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Naam van het bondgenootschap: de Geallieerden 1
- De Nederlandse regering wilde eigenlijk niet samenwerken met de Sovjet-Unie, omdat (één van de volgende): 1
  - de Sovjet-Unie communistisch was / Nederland kapitalistisch was.
  - de Sovjet-Unie een totalitaire dictatuur was / Nederland een parlementaire democratie/rechtsstaat was.
  - de Sovjet-Unie een wereldrevolutie nastreefde / Nederland geen wereldrevolutie nastreefde.
  - koningin Wilhelmina niets wilde weten van de moordenaars van de tsaar en zijn familie.

30 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat Soekarno van mening was dat Japan Indonesië kon helpen (een verregaande vorm van) zelfstandigheid te bereiken (iets wat Nederland niet wilde).

31 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn (twee van de volgende):

- De Tweede Kamer kwam (tijdens de Tweede Wereldoorlog) niet meer bij elkaar.
- Een gemeenteraadslid werd ontslagen omdat ze Joods was.
- Er vonden razzia's plaats. / Joden werden naar Westerbork afgevoerd.

per juist antwoord 1

32 B

33 maximumscore 1

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn (één van de volgende):

- De tanks staan aan de grens van Duitsland / Duitsland wordt aan hun eigen grens aangevallen/ingeklemd door tanks.
- De tanks in het westen van Duitsland zijn er pas nadat D-day heeft plaatsgevonden / nadat de Geallieerden zijn opgerukt naar Duitsland.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

34 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn (twee van de volgende):

- dwangarbeiders
- geallieerde militairen / krijgsgevangenen (of een voorbeeld daarvan)
- politieke tegenstanders / gevangenen
- kerkelijke leiders
- werklozen / mensen die opgepakt waren voor arbeidsdienst
- gevangengenomen verzetsstrijders
- minderheden, zoals zigeuners, homo's, Jehova's getuigen

per juist antwoord

1

Opmerking

Als alleen een nationaliteit wordt genoemd, mag geen scorepunt worden toegekend.

Europa en de wereld (1945-1989)

---

35 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om de Blokkade van (West-)Berlijn / de luchtbrug naar (West-)Berlijn.

36 maximumscore 1

de Hongaarse Opstand

37 maximumscore 1

de Cubacrisis

38 maximumscore 1

de nummers 1 en 4

Opmerking

Alleen als beide antwoorden juist zijn, wordt 1 scorepunt toegekend.

39 B

40 B

41 B

42 C

Door de tijd heen

43 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Stalin wordt niet meer genoemd, omdat (één van de volgende): 1
  - er onder zijn bewind strafkampen waren / omdat er terreur was.
  - er sprake was van een zuivering.
  - er showprocessen waren.
  - er tegenstanders vervolgd werden.
  - de collectivisatie werd opgelegd.
  - er een politieke koerswijziging was na de dood van Stalin.
  - de destalinisatie was begonnen.
  - Chroesjtsjov aan de macht was gekomen.
- Lenin wordt in beide versies wél genoemd, omdat (één van de volgende): 1
  - hij de leider van de Russische Revolutie was.
  - hij gezien wordt als de stichter van de Sovjet-Unie.
  - hij de eerste communistische leider van de Sovjet-Unie was.
  - hij als volksheld werd/wordt gezien.

44 maximumscore 1

Eerst 3, dan 4, vervolgens 1 en ten slotte 2.

Opmerking

Er is maar één juiste volgorde.

45 maximumscore 1

Eerst 1, dan 2, vervolgens 4 en ten slotte 3.

Opmerking

Er is maar één juiste volgorde.

46 maximumscore 2

Gebeurtenis a vond plaats in 4.

Gebeurtenis b vond plaats in 2.

Gebeurtenis c vond plaats in 3.

indien drie antwoorden juist 2

indien twee antwoorden juist 1

indien minder dan twee antwoorden juist 0

47 D

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)

48 D

49 maximumscore 2

- politicus: (Pim) Fortuyn 1
- politieke beweging: populisme 1

50 D

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 24 juni.

6 Bronvermeldingen

Alle internetbronnen zijn voor het laatst geraadpleegd op 2 oktober 2018.

- bron 1 naar: S.W. Jackman, De Romanov relaties. De privé-correspondentie van de tsaren Alexander I, Nicolaas I en de grootvorsten Constantijn en Michael met hun zuster koningin Anna Paulowna 1817-1855, Baarn 1970, pag. 201.
- bron 2 naar: de troonredes van 1886, 1887 en 1888. <http://www.troonredes.nl/openingsrede-van-1-mei-1888/>
- bron 3 naar: M. Braun, een bijdrage aan de cultuurgeschiedenis van het fin de siècle (in: Feminisme en verbeelding, Jaarboek voor vrouwengeschiedenis 14), Amsterdam 1994, pag. 20. http://www.wilhelminadrucker.nl/images/1994_Braun_Drie-sprookjes_JVV14-optimized.pdf
- bron 4 uitspraak 1: naar: A. Kuyper, Het Calvinisme, Princeton 1898, pag. 90.
uitspraak 2: naar: P.J. Troelstra, Gedenkschriften tweede deel Groei, Amsterdam 1928, pag. 123.
uitspraak 3: naar:
http://www.dbnl.org/tekst/_gid001190301_01/_gid001190301_01_0025.php
(pag. 468-469)
- bron 5 <http://www.metropostcard.com/metropcbloga15.html>
- bron 6 eigen beheer Cito/CvTE
- bron 7 naar: De Telegraaf, 3 november 1915.
- bron 8 naar: W.G. van den Hulst en R. Huizinga, Toen en nu, Groningen 1930, pag. 157.
- bron 9 naar: De Lach, humoristisch weekblad, 21 mei 1926.
<http://www.geschiedenisportaal.nl/v2/2013/08/07/meisjestypen-in-de-jaren-1920/>
- bron 10 eigen beheer Cito/CvTE
- bron 11 S. Luckert en S. Bachrach, State of Deception. The Power of Nazi Propaganda, New York 2009, pag. 35.

- bron 12 <https://www.pathe.nl/film/16796/het-bombardement>
- bron 13 eigen beheer Cito/CvTE
- bron 14 naar: L. de Jong, Het koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog 1939-1945, deel 5, eerste helft, Den Haag 1974, pag. 93.
- bron 15 naar: Historisch Nieuwsblad 9/2014
- bron 16 <https://www.supportmanstonairport.org/manstons-role-operation-market-garden-17th-september-1944/>
- bron 17 https://www.verzetsmuseum.org/uploads/archive/achter_de_iconen/illegale_pers/masaal_verzet_trouw_1024.jpg
- bron 18 <http://www.rockingchair-vintage.com/wp-content/uploads/2016/12/DSC08189.jpg>
- bron 19 Trouw 25 oktober 1962. afbeelding: naar:
https://donmooreswartales.files.wordpress.com/2013/02/img_8739-bw.jpg
- bron 20 naar: G. Tillekens, Het geluid van de Beatles: een muziek sociologische studie, Amsterdam 1988, pag. 46.
- bron 21 B. van Eenennaam en J. Hoekzema, Over veiligheid en vrede, 's-Gravenhage 1984, pag. 15.
- bron 22 Fragen an die deutsche Geschichte. Ideen, Kräfte, Entscheidungen von 1800 bis zur Gegenwart, Bonn 1990, pag. 440.
- bron 23 https://nl.wikipedia.org/wiki/Jozef_Stalin
https://nl.wikipedia.org/wiki/Volkslied_van_de_Sovjet-Unie
- bron 24 eigen beheer Cito/CvTE
- bron 25 F. Behrendt, Een Europees tekenaar, Amsterdam 2005, pag. 261.
- bron 26 naar: De Volkskrant, 9 februari 2002.